

Ällestads kronosäteri, Hovs socken, Västergötland

Få gårdar har en sådan händelserik historia i detta land som Ällestad. Den är känd sedan 1300-talet.

I 1562 års frälselängd ägs Ällestad (= Ollestad = Ålstad) av Sven Gustavsson.

År 1578 hade Per Brahe d.ä. (1520 - 1 sept 1590) köpt Ällestad - plus diverse andra gods.

Per Brahe, gift 10 mars 1549 med Beata Stenbock (1530-talet - 20 apr 1583). Grevskapet Visingsö fick Per Brahe 20 mars 1562 (betr 17 juni 1564). Per Brahes dotter Katarina (1556 - 1596) gift med hertig Karls furstliga råd Kristoffer Schenk. Deras son, Johan Schenk, blev ägare till Ällestad. Johan Schenk sannolikt död 1638 på Ällestad.

Per Brahe d. y. (1602 - 1680) var 1636 ägare till Ällestad, enligt en något osäker uppgift.

Per Brahe, d. y, som på 1640-talet blir Sveriges högste ämbetsman, drots, under Kungahuset, är bördsstolt och råkar i konflikt med landshövdingen Lorens Creutz. Konflikten biläggs på ett något förnedrande sätt för Per Brahe.

Per Brahe och Johan Palmström (1621 - 1686) känner varandra mycket väl. Även Johan Palmström råkar 1676 i konflikt med Lorens Creutz. Per Brahe var mycket aktiv vid riksdagen 1675 (det år Johan Palmström introducerades på Riddarhuset), särskilt goda relationer hade Per Brahe till prästerståndet. Per Brahe var sin tids störste markägare i Sverige.

Nils Brahe (1604 - 1632) blev general av infanteriet 1632. Ledde Gula Brigaden (ca 300 man jägarsoldater) vid övergången av Rhen 7

dec 1631, en av Sveriges lysande "commandoaktioner". Dog av sårskador den 21 nov 1632 erhållna vid Lützen 6 nov detta år.

Nils Brahe, d. y. (1633 - 1699) uppfostrades av sin farbroder Per Brahe efter moderns död 1643. Var 1675 chef för andra eskadern i Stenbocks flotta. Befäl över flottan i Dalarö 1676. Avsked från Amiralitetet 21 nov 1677. (I stort sett samtidigt som Johan Palmström, 1621 - 1686). Framstående soldat - överste, men framför allt en mycket god diplomat.

Eric Brahe (23 juni 1722 - 23 juli 1756) avrättad i Stockholm efter intriger mellan Hattar och Mössor, där Eric Brahe slöt sig till hovpartiet och kom konung Adolf Fredrik nära. Relationen till drottning Lovisa Ulrika var sämre.

1685 tillhör Allestad Gustav Kurck för att 1696 komma i Kronans ägo såsom kvittning för Kurcks skulder. Där ligger väl kanske reduktionen i bakgrunden också.

År 1742 i maj kom en skotsk "äventyrare", Alexander Blackwell (1700 - 1747), till Sverige på rekommendation av den svenske ministern i London, KM Wasenberg. Blackwell har studerat medicin, jordbruk, botanik och även arbetat med boktryckeri i London. Han har också varit perukmakare. Dåliga affärer gör att han hamnar i fängelse i två år innan hans hustru Elisabeth lyckas lösa ut honom.

I Göteborg vistas han hos Niclas Sahlgren (1701 - 1776) och sedan hos Jonas Alströmer (1685 - 1761) i Alingsås, som är en av stiftarna till Vetenskapsakademien (1739).

Niclas och Jonas Alströmer voro goda vänner sedan ungdomen i Holland.

Jonas Alströmer har på 1730-talet grundat ett mönsterschäferi på sin gård Höjentorp, dit han införskaffade avelsfår från utlandet. En skola upprättas här 1736 för provinsiälskärar.

För Bohusläns del blev Carl Bärfelt 1739 förste provinsialskafer. Han efterträddes av C.F Qvistberg 1746.

Blackwell lyckas vinna kungens bevågenhet genom medicinska kunskaper.

Från 1745 upplåts Ällestad till Blackwell. Han får enastående lön och förmåner för att driva experimentjordbruk och införa nya metoder. Blackwell utnämnes till livsmedikus hos Fredrik I. Blackwell får många avundsmän - invecklas i intriger med bland annat drottning Lovisa. Blackwell arresteras, torteras och döms till döden 10 juni 1747. Domen fastställs 15 juli 1747 och gick omedelbart i verkställighet (29 juli 1747). Justitiemord kan det synas.

I Blackwells förmåner ingår också pension till hustru och barn.

När stadsmäklaren Bendix son Thomas döpes den 7 oktober 1745 är Lifmedicus Doctor Alexander Blackwell dopvittne tillsammans med välborne majoren och baronen Johan Diedrich von Köhler på Sämsholm. Övriga dopvittnen är: Fru löjtnantskan Lodh, Fröken von Köhler och Mademoiselle Reigner på Sämsholm.

Också när Trädgårdsmästarens på Ällestad dotter Maria Caisa döps är Doctor Alexander Blackwell tillsammans med Jungfru Udd dopvittne.

Här kan nämnas, att Anna Elisabeth Palmström, dotter till Gustaf Palmström, har en dotter Beata, född 1706, som är gift Udd.

Carl von Linné (1707 - 1778) besöker Ällestad under sin Västergötska resa 1746. Linné uttrycker sig negativt om Blackwells bemödanden - bland annat djupplöjningen av åkrarna. Troligen var det Niclas Sahlgren som hade kommit fram med ideerna om djupplöjning.

Linne konstaterar också, att Blackwell har anlagt en humlegård. I stället för humle har han dock planterat bönor och odlar där också potatis.

Omkring 1744 har Linné i ett brev till en vän kallat skotten för " en fältskärsgesäll och en charlatan".

I jordbruksexperimenten ingår schäferi - dvs fårhållning. Blackwell lär ha tagit in skotska fårskötare. Här kan man nog tänka sig att Jonas Alströmer hade mer än ett finger med i spelet.

Blackwell anholder om mera pengar - då sänder regeringen ut en lantbruksexpert - Jacob Faggot (1699 - 1777), lantmätare och chef för Lantmäteriverket - för att uttala sig. Inte heller Faggot finner något skäl att stödja Blackwell.

Docent Göran Behre ger i sin bok "Göteborg, Skottland och vackre prinsen", 1982, en bild av prins Charles Edward Stuart av Skottland och England och hans tronanspråk. Charles förlorar definitivt sina möjligheter genom nederlaget vid Culloden 16 april 1746.

Nederlaget gör att många skottar söker sig till Sverige, framför allt då Göteborg.

I dessa kretsar rör sig Alexander Blackwell, bland annat som läkare.

Alexander Blackwell synes vara en släkting till Colin Campbell, en av grundarna till Svenska Ostindiska Compagniet.

Blackwell tar kontakter med den engelske ministern i Köpenhamn beträffande bl a amnestifrågor.

Blackwell uppges vara mycket frispråkig.

Han synes ha haft general John Gordon of Glenbucket och generalkvartermästaren Henry Patullo som gäster på Allestad.

Sannolikt har väl Blackwells frispråkighet bidragit till dödsdomen.

Att Blackwell skulle ha kännedom om en planerad svensk invasion med franskt stöd - i Skottland är inte otroligt.

Efter Blackwells insatser för jordbruket överlättes Allestad till Anders Johan Gyllensvärd (1718 - 13 april 1792 på Stora Långared i Murum).

Nu hör det till saken att redan 8 september 1744 gifter sig Anders Johan med Ulrika Charlotta Cederstråle (1716 - 3 juni 1783) på Allestad, alltså innan Blackwell får arrende.

Anders Johan och Ulrika Charlotta får sju barn.

Midsommartid 1749 kommer så Carl (!) Palmström till Allestad som inspektor.

Prästen har med annat bläck ändrat till Johan Palmström.

Tillsammans med Reenstiernas och von Köhler är Karl-Johan Palmström fadder, så Carl och Johan är samma person.

Johan Palmström, född 1702 eller 1700 är gift 1735 i Locketorp med Anna Catharina Myrin, född 1710.

Paret får 8 barn och bor på Stora Herregården i Flistad, Nära Götlunda. Ägare till Stora Herregården till 1710 har sannolikt varit Gustaf Palmström (1656 - 1710).

Troligen ingår Jonas Palmström och hans hustru Gunnilla Catharina Morman i sällskapet som flyttar in vid midsommartiden 1749.

Det synes som Johan har ansvar för den yngre Jonas, och att Johan bor kvar i Flistad till 1752. Så tar Johan och hans hustru nattvarden regelbundet i Flistad, senast 10 april 1752, då de tillsammans med sin äldsta dotter Anna Maria, född 1736, noteras för detta.

Johan och Jonas verkar sedan här fram till 1758.

Den 2 juni 1751 yrkar herrarna Palmström på flera sittplatser i kyrkan för personalen på Allestad (Sockenstämmoprotokollet punkt 6 - sidan 111).

Hovs kyrka har fått nyttjandeförbud på grund av att taket befaras kunna stöta in - så Skölvene kyrka användes istället, därav bristen på sittplatser.

I Mörlanda, i Hovs socken, nära Allestad, föds Johans tvillingar 12 juli 1755. De döptes samma dag. Faddrar är Reenstierna - von Köhlers - det vill säga den adliga släkten Palmströms (867) nära släktingar. Jonas son Petter och dotter Anna Lovisa föds här 1751 och 1753. Även Jonas och Gunnilla är faddrar tillsammans med Abraham Reenstierna och von Köhler för bland andra (prästen?) Andreas Alijn och hans hustru Britta Stina Thuns barn.

Sannolikt är släkten Alijn densamma som Ahling. Kanske är Alijn en latinisering vilket ofta tillämpas av kyrkans folk.

Ahling ingift i släkten Palmström, nobil 867, år 1719, då Anna Elisabeth gifter om sig, efter att hennes första make Lennart Lindeström dött.

I Arnfinn Palmströms krönika nämnes att Jonas har gjort något politiskt olämpligt och tvingats fly till Stora Wrem, Bohuslän. Det allmänna intrycket av Jonas styrker inte det (tycker jag - Jonas Palmströms sonson sondotters dottersonson).

Emellertid inträffar 1756 en händelse - där ett försök till statsvälvning av kung Adolf Fredrik och drottning Lovisa Ulrika göres. Statsvälvningen misslyckas och 53 stycken medhjälpare avslöjas och straffas hårt - 8 av dem avrättas. En av konspiratörerna - Isak Silfverhielm - lyckas fly ur arresten i Stockholm och taga sig till sin gamle vän Anders Johan Gyllensvärd på Ällestad. Anders Johan Gyllensvärd förråder emellertid Silfverhielm för en summa pengar. Anders Johan får som tack ett synnerligen förmånligt arrende på Ällestad 20 oktober 1756 och 20 december samma år. På gården skall fortlöpande drivas bl a schäferi. Isak Silfverhielm är släkt med Reenstiernas.

Anders Johan låter förfärdiga två trätavlor, den ena med två herrar, något osäkert vilka, målade, den andra med en inskription "Tack, Gud Min Kong Och Riksens Ständer, för vad Ni mig så nådigt sänder, fastabref på denna gård, af datum 20:de Ocktobris 1756. A.J.G.". Inskriptionstavlan klarade sig undan branden december 1955.

Arrendet var perpetuellt. I praktiken ägde Anders Johan gården. Vid riksdagen 1770 ifrågasattes arrendet, men ingen åtgärd vidtogs.

Senare ägare var sonen Gustaf Adolf Gyllensvärd (1748-1827).

Efter Gustaf Adolf övertogs arrendet av dennes dotter Lovisa Gyllensvärd (1787-1864), gift med Jacob Arrenius.

Därefter gick arrendet till Jacobs dotter Therese Arrenius, gift med Gustav Drakenberg, den 15 maj 1865.

Genom Kungligt Brev den 11 december 1874 inlöstes arrendet, och Kronan , som tog tillbaka den fulla dispositionsrätten upprättar en kronopark., som drivs till 1918, då arrendet går till Skara stifts arbetshem för samhällets olycksbarn.

1947 inrättas en fångvårdskoloni som numera (1995) är hem förmissbrukare, och deras rehabilitering.

Sannolikt har väl Jonas Palmström fått sin släng av sleven vid incidenten med Isak Silberhielm, men Jonas lämnar ju Ållestad först mars 1758.

Om Isak Silberhielm kan nämnas, att han återfördes till Stockholm.. Han dömdes till sex års fängelse - straffet ändrades till sex års landsförvisning.

Anledningen till straffet är kanske också förtal av kungahuset.

Anders Johan Gyllensvärd var nog en besvärlig herre - han vägrade gå i kyrkan. Han spelade prästen olika spratt.

Tilläggas kan att säteriet, dvs huvudbyggnaden med diverse arkiv, brann ner så sent som 1955, förmodligen finns dock arkivalier på Riksarkivet i Stockholm.

Det finns alltså ett skjul på gården som är mycket gammalt

Befolkningsstatistik 1754

		<u>Födda</u>	<u>Döda</u>
Skölvene	221	8	7
Hov	341	8	11
Säm	144	3	5
Källunga	254	6	5
Antal personer	960	25	28